

Ami jó: A térszervezés – és általában a színpadi gondolkodás – egyre jobb. (Ezzel együtt nő a megvalósítások, rendezések átlagos színvonala is.) Jó, hogy a legtöbben tudatosan választanak teret az előadásukhoz, így kevésbé esnek abba a hibába, hogy a nagyszínpad varázsának engedve lehetetlen helyzetbe hozzák ehhez nem szokott színjátszóikat.

Egyre többen adják fel a díszletezéssel és a bonyolult átállásokkal való kilátástalan küzdelmet. Ha építkeznek, akkor jelzésszerű díszleteket használnak, mint ahogy a jelmez és az eszközhasználat is egyre célirányosabb, letisztultabb. Lehet, hogy ez a gazdasági válság hatása. A magam részéről nem hiányolom a nagy festett háttereket (ami ráadásul statikus, hiszen egyetlen helyszínt rögzít), és nem hiányoznak – itt azért most sóhajt egyet a bennem élő kislány, aki valaha szintén szeretett volna szép ruhákban díszelni – az elsőáldozós vagy koszorúslány ruhába öltöztetett királylányok sem. Néhány sál, lepel is remekül megteremthet illúziókat. Ha valakinek van lehetősége világítani, akkor sem csupán a lámpákra bízva a hatásokat, hanem foglalkozik a lényegi dolgokkal is. Ha viszont világít valaki, akkor vagy kalkulálja be az idegen helyszínt, és szánjon akár előzetesen több időt a technikával való ismerkedésre, vagy legyen egy „utaztatható” verziójú világításterve is!

Jó, hogy a legtöbb gyerek felszabadultan játszik (s nem bohóckodik) a színpadon. Jó, hogy érezni az egymás iránti figyelmet és felelősséget. (Jó, hogy a nézőtérben ülő gyerekek is ezt a fajta figyelmet tükrözik. Általában.)

Jó, hogy egyre kevesebb a tabu, és egyre kevesebb a hamis megszólalás. Jó, hogy a bizalom légkörét érzem a legtöbb előadásban, a kényszer helyett. És jó, hogy többnyire őszintén lehet beszélgetni a problémákról is a szakmaikon.

(2011. május)

A nyírbátori regionális találkozóról

Dolmány Mária

Nyírbátor olyan helyszíne a Weöres-találkozóknak, ahonnan jó érzéssel, feltöltődve mennek haza a csoportok. Bár a regionális bemutatókon már nem minősítjük a csoportokat, így az előadások után az elismerő oklevelek azonnal átadhatók, a szervezők programmal készültek a csoportok számára, hogy míg vezetőik a szakmai beszélgetésen vesznek részt, a gyerekeknek tartalmas elfoglaltság lehetőségét teremtsék meg. A szervezők mindent megtettek azért, hogy fesztiválhangulat alakulhasson ki, hogy a csoportok valóban jutalomként élhessék meg ezt a bemutatkozási lehetőséget. Témájában és színházi nyelvezetében, csoportvezetésben és munkamódszerben egyaránt színes, tartalmas szombatot töltöttünk Nyírbátorban.

Galagonya (Nyíregyháza): *Bradley, az osztály réme*

Mócsánné Nagy Ágnes az egyik legnehezebb feladatra vállalkozott, ifjúsági regényt állított színpadra. Louis Sachar regénye a kiskamaszok körében nagy népszerűségnek örvend. Főhőse, az önbizalomhiányban szenvedő fiú sajátos gyermeki világban él, mikor magában van szobájában. Megértésre, valódi odafigyelésre, elismerésre vágyik, de félelme az elutasítástól, a sikertelenségtől folytonos védekezésre készíti. Ezért inkább szándékosan nem tanul, állandó nagyotmondásokba, hazudozásokba menekül. A regény izgalmát az adja, hogy sikerül-e innen felállni, megváltozni. Ennek a küzdelemnek a kibontását váránk az előadástól. Annál is inkább, mert a nyitó jelenet igazán izgalmas, mozgalmas jelrendszert, színpadi fogalmazást ígér. Egyszerű monoton, de energikus mozgással érzékeltették a tizenévesek világát, azt a gépezetet, amibe vagy betagozódasz, vagy magányossá leszel. Érzékletesen mutatták meg szavak nélkül, hogyan alakulnak, bomlanak a kapcsolatok. Izgalmasan villantották fel Bradley belső világát. Izgalmas tér és játékformát találtak a lányok-fiúk viszonyának érzékeltetésére is. Mindezt szavak nélkül, játékkal. De itt sajnos elfogyott az energiájuk, és a történet igazi játéklehetőséget kínáló részére már kevés ötlet maradt. A történet csak felmutatás szinten került színpadra. Az igazi drámai helyzet, a küzdelem elmaradt, így vázlatos, hiteltelen tanmesévé vált az előadás.

Alföld Gyermekszínpad (Debrecen): *Füles születésnapja*

Várhidi Attila előadása ismét arról tanúskodik, hogy a rendező képes kihozni tanítványaiból a maximumot. Remek figurákat tudnak teremteni – úgy formálták meg a klasszikus mesefigurákat, hogy

abba a játszóknak saját egyéniségét vitték bele. A történetet keretjátékkal kezdi. A színpad kényelmes fotelba a szélre ülteti az írókat, akik kisfia unszolására belekezd a jól ismert történet mesélésébe, és természetesen a mese történéseit látjuk megjelenni a színpadon. Ám a keretjáték két szereplője végig a kép szélén ül, néha zavaróan, néha nem tudva, hogy mit kezdjen magával, miközben kibontakozik előtűnk a történet. A Micimackót alakító leány a kamaszkornak azon a fokán áll éppen, amikor nehéz vállalni önmagunkat, hát még azt, hogy a nálunk néhány évvel idősebb fiúval (Füles) szemben – szemébe nézve – játszunk. Ettől játéka eluralkodtak a tekintetváltás elkerülésére kitalált pótcselekvések.

Abrakadabra (Debrecen): *Felhőnéző*

Elsőre szerkesztett játéknak tűnő előadásuk, melyet Tarr Annamária szerkesztett és rendezett, indián versekből, dalokból, szokásokból építkezik. Ám hamar kiderült, nem a szövegek a fontosak játékaiban, hanem az indiánok életérzéséhez, -felfogásához oly nagyon közel álló közösségi lét, az élet eseményeinek közösségként, rítusok által való megélése. Ezt éreztük előadásmódjukon is. A gyerekek majdhogynem tudomást sem véve a színpadi helyzetről, a közönségről, maguknak játszottak, befelé. Láthatóan mindannyian benne voltak, mindannyian megtalálták helyüket a játékban, élvezték azt. Időnként elemelkedett pillanatok tudtak létrehozni. Ám a színpad több, mint a belső játék, a pedagógiai értékes munkát követnie kell egy jóval kevésbé pedagógiai, sokkal inkább rendezői szakasznak, amely a belső értékek megjelenítéséhez megtalálja az érvényes formát, színpadképet, szerkezetet.

A megyei és a regionális fordulókön is több olyan előadással találkoztam, amelyben az értékes, igényes, átgondolt munkát tönkretette a csoportvezetőnek az a gyengesége, hogy nem akarta megsérteni a nagyon lelkes gyermekeket, vagy szüleiket azzal, hogy az általuk nagy műgonddal elkészített jelmezt, díszletet kidobja az előadásból. Így az egyik elsődleges hatás, a látvány sérül, a játszóknak pedig jelentős hendikeppel indulnak a nézők megnyeréséért.

Sárga rózsza (Sátoraljaújhely): *Lúdas Matyi*

A gyermekszínpadokon oly népszerű történet rengeteg feldolgozásban létezik. A történet pedig igen nehezen játszható. Az ismétlődések, amelyeknek ki kell találni a módját, a furfangját, hogy bár a néző az első pillanattól tudja, hogy be fog következni mindhárom verés, mégis hogyan tehető izgalmassá, hogyan tölthető meg új és új jelentéssel a második, majd a harmadik verés. És még ott van a mesélő kérdése is... Végzőné Fazekas Aranka csoportja lendületes játszókból, nyüzsgő gyerkőcökből áll. Némelyikük igen otthonosan mozog a színpadon, míg mások megszeppenve követik a játékot, dekorációt képezve a játszóknak mögött. Nem kis feladat sok gyereket, tömeget mozgatni a színpadon. Átgondoltságot, indokoltságot igényel minden tömeges akció. És még valamit: következetes és pontos térhasználatot. Játékaiban a jelenlét indoklásának, a szándéknak a megtalálása rendszerint a térhasználatot feleltette el a csoportvezetővel. Fontos lenne azt is figyelembe venni, ha fesztiválra készítünk előadást, hogy miért veszünk elő egy történetet, mit akar a csoport mondani, közvetíteni vele. Fokozottan jelenik meg ez az igény, ha ennyire gyakran megjelenő, közismert történetet viszünk színre. Tudnunk kell már a munka elkezdése előtt, hogy mi közünk nekünk ehhez a történethez.

Abakusz színjátékos kör (Debrecen): *A cigányok, a légy, meg a...*

Nánási Sándor és a köré szerveződött ifjú alkotócsapat igen nagy fába vágta a fejszét, és az nem tört bele. Remek játszóknak, sodró játék, fergeteges, vidám-kesernyés jelenetek jellemzik előadásukat, ami nem is egyszerű történet. A három szálon futó cselekmény, a három ellenérdekelt csoportosulás egyazon célért, a bendő megtöltéséért. A jólétért folytatott küzdelem egy végzetesen hibás döntésen bukik el. A történet társadalmi mondanivalója, az egymáson átgázolás, a gazdagság hajszolása akár önmagunk és a hozzánk tartozók veszélybe sodrása árán is, és a társadalmi hatalom tehetetlensége, meggondolatlansága napi szinten jelen van életünkben. Az előadás humora, a játék stílusa meg tudja emelni, ironikussá, torokszorítóvá tudja tenni ezeket a gondolatokat anélkül, hogy prédikálna. Ötletekkel teli jelenetek, szerethető, együttérzést keltő figurák jellemzik játékaikat.

Bendegúzok (Sirok): *Az aranytuskó*

Gál Zoltán munkája elsősorban a csoport adottságaira, tanítványai játék- és megmutatkozási vágyára épít. Néha túlságosan is. A tipikus cigánytörténet, a csaváros észjárású, egymást lepipálni, megrövidíteni akaró komák vidám története *Az aranytuskó*. A színpadi teret jól használó, a három tehetséges fiút irányítani képes rendező elfeledkezni látszik többi szereplőjéről. Nem egyszerű feladat, amikor három erős személyiséget, három magamutogatásban versengő fiatalembert kell kordában tartani. Talán éppen ezért annyira feltűnő, mikor a többi szereplő feladata nincs pontosan kitalálva. A három cigánylegény játékát,

humorát ők is igen élvezik, olyannyira, hogy rendszeresen belső közönséggé, az előadás nézőjévé válnak. Darabjuk nem akar sokat mondani, egy helyzetet akar megmutatni, és nem mellesleg jutalomjátékává válik a három fiatalembernek.

Bolyaisokk (Debrecen): *MI újság*

Bessenyei Zoltán olyan színházi formát kínál csoportjának, amely még a profi színjátszóknak, színészeknek is hatalmas rizikót jelent. Az előadás sikere kiszámíthatatlan. Játékuk helyben improvizált jelenetek füzére. Az előadás napján a napilapot, helyi újságot végiglapozgatva válogatják ki a játszókat azokat a főcímeiket, mondatokat, amelyeket izgalmasnak találnak, beszélgetnek róluk, és néhány cölöpként levert indítómondat, kezdőhelyzet, színpadi forma segítségével hívásával a nézők szeme láttára alakulnak ki, vagy éppen hálnak el a jelenetek. Rengeteg múlik azon, hogy éppen milyen állapotban vannak a játszó, mennyire érzik egymás rezdüléseit, mennyire képesek koncentrálni, együtt élni a többiek játékával. Vitatkozni lehet azon, hogy vajon ez a forma színházi előadást eredményez-e vagy csupán megmarad az improvizációs tréning szintjén. A gyerekek kockázatos vállalkozása azonban tagadhatatlan bizonyítékát adja annak, hogy milyen szoros kapcsolat van köztük, mekkora improvizációs gyakorlattal rendelkeznek, mennyire ismerik egymást, mekkora vállalkozói hajlam rejtőzik bennük, hiszen egy-egy mozdulat, szó, gesztus elindít egy játékot, amire kivétel nélkül reagálnak a többiek, és kikerekedik valami. Ez azonban nem garantálja a nézői élményt, az előadást, annak értékét. A rendező a gyerekek gyakorlatára, fantáziájára, talpraesettségre épít egy olyan felfokozott helyzetben, ahol az ő korosztályuk leginkább leblokkol. Előadásukra is a hullámvás volt a jellemző, egy-egy elkapott szál után a kínlás, míg valakinek nem sikerül újra oldani a társakat egy jól sikerült beindító mondattal.

Paff színpad (Sirok): *Variációk egy Burns versre*

Rajnavölgyi Vilmos játéka a stílusgyakorlatok tematikájára épít. Ötlethalmaz egy témára. Nem akar semmi nagyot, mélyet mondani, csupán játéklehetőséget, széles spektrumú megmutatkozási lehetőséget teremt tanítványai számára. Könnyed játék, egyszerű szerkezet, amely valóban megmutatja: ennyik vagyunk, ezt tudjuk most.

Lenszirom Színház (Nyírbátor): *Lidércek*

Egy cseh meseírótól, Maria Durickovától a Lidércek című mesét, Vona Éva csoportvezető egyik gyermekkori kedvencét dolgozták fel. A történet egy falucska életének legnehezebb időszakát dolgozza fel. Idilli környezet a falu a közelben lévő tóval, ám a tó egy másik létforma, a lidércek gonosz világának árnyékát veti a falu ifjú édesanyjaira. Egy ősi történet, amelyben a gonoszok elrabolják az ifjú anyát, hogy gondozza, táplálja helyettük utódaikat – rettegésben tartva ezzel a környéket, mígnem egy bátor férj meg nem fejt a legyőzésük titkát és túl nem jár az eszükön. A csoport következetes, tisztán átgondolt színpadi nyelvvvel kommunikál: a hangokat, a zajokat ők maguk keltik a színpad széleire elhelyezett eszközökkel, a mese szövegét a mesélő szerepének szétosztásával, a térváltások közben teljes természetességgel elmondott önnarrációval oldják meg. Az előadás terét a zsinórpadrólástól lefogott két hatalmas, áttetsző fehér lepel adja, amely kétoldalt összekötve a fiatal család otthona, leengedve, megvilágítva, árnyjátékban a tó világát, a lidércek alvilági létezését, az árnyjáték adta lehetőségeket kihasználva a túlvilági lények és az ember erejének eltérését tudják érzékeltetni az árnyak méretével, majd a megmeneküléshez szükséges kulcslyuk megformálásának eszközévé válik. Az előadásban szépen kimunkált mozgásokkal dolgoznak a játszó. Kár, hogy a fiatalasszony megmentésének izgalmas menekülő jelenetéhez az ötletek hiánya – vagy a begyakorlottság hiánya, annak leplezése – miatt stroboszkópot használnak. Előadásuk színházi hatásosságát érzékeltük a nézőtérre ülő gyerekek csöndjében, együtt érző feszültségében, majd annak feloldódásában.

Gézungúrok (Újfehértó): *Oda vagy Csoda*

A felnőtté válás ellen a mesék segítségével hívásával folytatott küzdelmet szerette volna színpadra vinni a csoport, de valójában a mesék-kavalkádja jelent meg ebben a játékban. A keretjátékban egy édesanya próbál lányának elalváskor mesét mondani, hogy rémálmait elűzze. A mesék megelevenednek, a klasszikus szereplők összekeverednek, mai kamaszos tulajdonságokkal ruházódnak fel, ami mind indokolatlan, esetleges. A csoport és Tomasovszkyné Szilágyi Ildikó szándéka, hogy a történet arról szóljon, hogyan foszlik szerte a mese csodavilága a felnövekedéssel, a felnőtté válással, nem tud megvalósulni. A részletekben, az egyes karakterek, jelenetek, mondatok megformálásában elveszett a csoport, és elveszítette ezzel a mondani valóját is.